
Demokracija, javnost i mediji

Uvodna riječ*

ZVONKO POSAVEC

Ideal javnosti, od njezina nastanka u društvima 17. i 18. stoljeća, usko je povezan s idejom javnoga dobra do kojega se dolazi konsenzusom postignutim putem racionalne razmjene svih raspoloživih argumenata. Kao mjesto gdje se javno dobro konstituira ili pak sudište koje daje pravorijek o tome što javno dobro jest, javnost bi trebala biti perspektiva koja obuhvaća perspektive svih članova društva. U tom smislu, sintagma *sud* javnosti donekle implicira promišljenu i odvagnutu argumentaciju o nekom pitanju. O javnosti se, međutim, govori i u smislu općenitoga raspoloženja javnosti koje prevladava o nekom pitanju u nekom trenutku, a što se uglavnom izjednačuje s rezultatima ispitivanja javnoga mnijenja. Ako ispitivanja javnoga mnijenja pokazuju da je raspoloženje javnosti protivno nekom viđenju javnoga dobra koje bi trebalo biti rezultat *suda* javnosti, onda se kaže da je javnost izmanipulirana, zavedena, dezinformirana i slično. Ta se napetost, sadržana u samom pojmu javnosti, pojačava širenjem kruga sudionika javnosti, odnosno širenjem demokratskih prava, te razvojem mnogobrojnih i mnogovrsnih sredstava javnoga komuniciranja.

U suvremenim je društvima postojanje javnosti gotovo nezamislivo bez postojanja masovnih medija koji, ponajprije, tehnički omogućuju susret mnogobrojnih perspektiva, interesa, želja, vizija, informacija i sl. Medijska tehnologija, međutim, koja, s jedne strane, svakako osigurava nužan javni forum, s druge strane, idealu javnosti neizbježno nameće svoju logiku funkcioniranja. To se ponajprije odnosi na njihovu uređivačku i vlasničku politiku te svrhu medijske proizvodnje koja je, kod privatnih medija, profit, ali i na specifičnosti različitih medijskih tehnologija koje zahtijevaju različite načine prezentacije materijala publici, što uvjetuje različite načine recepcije od strane publike. Interakcija medija i publike stvorit će, u idealnom slučaju, javnost koja neće biti izmanipulirana gomila čije je mnijenje rezultat nereflektiranoga trenutačnog raspoloženja, nego javnost čiji će sud istodobno uključivati i perspektive svih sudionika javnosti i dovesti do javnoga dobra. Međutim, povijest je iznjedrila i različite oblike utjecanja na javnost i medije – od propagande i marketinga do odnosa s javnošću, koji pak nastoje pridonijeti boljem razumijevanju nekog subjekta i javnosti.

U suvremenim se demokracijama javno dobro konstituira i legitimira demokratskim putem, pa je i demokratski politički proces jedan mehanizam javnosti. Stoga se i različita određenja demokracije, pridružuju zahtjevima koje ideal javnosti postavlja pred

* Na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu održan je 28. i 29. lipnja 2004. znanstveni skup "Javnost, mediji i demokracija". U ovom tematskom bloku donosimo dio izlaganja sa skupa, dok će drugi dio biti objavljen u sljedećem broju časopisa.

medije. Mediji su postali toliko važni za suvremenu demokraciju da se za njezin način funkcioniranja počeo rabiti i izraz mediokracije.

Tako je povezanost i međuovisnost javnosti, medija i demokracije jedna uglavnom očita i sveprisutna pojava. Kako bi se, međutim, različiti aspekti te međuovisnosti znanstveno analizirali i vrednovali, te kako bi se ponudile smjernice i naznake rješenja konkretnih problema koji nastaju u međusobnom odnosu medija, javnosti i demokracije, nužna su i teorijska promišljanja i empirijska istraživanja tog problema. Takva su istraživanja osobito važna za društva poput hrvatskoga u kojima postoji raširena težnja za postizanjem snažnoga nacionalnog konsenzusa u smislu jedinstvenoga javnog interesa, ali u kojem je javnost, na velikom broju važnih političkih pitanja, ipak podijeljena. U tom se kontekstu, razumljivo, postavljaju pitanja o ulozi, mogućnostima i spremnosti medija za pozitivan doprinos konstituiranju javnosti, i određenom tipu političke kulture, o načinu korištenja medija u političkim nadmetanjima, poglavito tijekom izbora, te o mogućnostima koje javnosti, javnom mnijenju i demokraciji pružaju nove medijske tehnologije, a poglavito postojanje globaliziranoga *cyber* svijeta. Otvaraju se, nadalje, i teorijske teme o različitim shvaćanjima javnosti i preduvjetima za njezino postojanje, te o institucionalnim oblicima i institucionalnoj razini na kojoj je uopće poželjno konstituiranje i održavanje jedinstvene javne sfere. Na potonja se, pak, pitanja ne može odgovoriti bez normativnog propitivanja ideala javnosti u svjetlu različitih modela i teorija demokracije.

U okrilju Fakulteta političkih znanosti postoje relevantna znanstvena istraživanja koja obrađuju pojedine aspekte problema povezanosti i međuovisnosti javnosti, medija i demokracije. Znanstveni skup na tu temu će, stoga, znanstvenicima i istraživačima na Fakultetu političkih znanosti kao i ostalim sudionicima skupa pružiti priliku za iznošenje rezultata, za raspravu i za međusobnu oplodnju ideja koje će se moći iskoristiti i u daljnjem znanstvenom radu i u stručnoj procjeni stanja javnosti, demokracije i medija u Hrvatskoj.